

KVALITATÍVNY VÝSKUM VO VEREJNOM PRIESTORE

**Príspevky zo 7. česko-slovenskej konferencie
Kvalitatívny prístup a metódy vo vedách o človeku**

Magda Petrjánošová, Radomír Masaryk, Barbara Lášticová (Eds.)

Kabinet výskumu sociálnej a biologickej komunikácie SAV Bratislava
Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Bratislava, 2008

Táto publikácia vyšla s podporou Nadácie otvorenej spoločnosti
- Open Society Foundation

NADÁCIA OTVORENEJ SPOLOČNOSTI
OPEN SOCIETY FOUNDATION

Publikácia bola tiež podporená z projektu Centra excelentnosti SAV
pre výskum a rozvoj občianstva a participácie: zvládanie výziev
21. storočia, ktorého nositeľom je KVS BK SAV.

Editori: Magda Petrjánošová, Radomír Masaryk, Barbara Láštiová

Názov: Kvalitatívny výskum vo verejnom priestore

Príspevky zo 7. česko-slovenskej konferencie s medzinárodnou účasťou
Kvalitatívny prístup a metódy vo vedách o človeku.

Edičná rada: HUMAN COMMUNICATION STUDIES Vol. 10 (2008)

Vydavateľ: Kabinet výskumu sociálnej a biologickej komunikácie SAV Bratislava
Klemensova 19, 813 64 Bratislava, (www.kvsbk.sav.sk)
a Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave,
Račianska 59, 813 34 Bratislava, (www.fedu.uniba.sk)

Recenzenti: PhDr. Daniela Kusá, CSc., PhDr. Daniel Heller

Obálka a foto: Tomáš Grečko

Grafická úprava a zalomenie: Boris Caban

Tlač: Kníhtlač Gerthofer, Zohor

Vydanie: 1.

Rok vydania: 2008

Náklad: 250 ks

ISBN: 978-80-900981-9-0

EAN: 9788090098190

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

OBSAH

Magda Petrjánošová, Radomír Masaryk, Barbara Lášticová Prečo o kvalitatívnom výskume vo verejnom priestore (Predhovor)	5
--	---

PRIESTORY PRE VÝSKUM

Wendy Stainton Rogers: Getting real - how and why we should use qualitative research to 'make a difference'	7
Gabriel Bianchi: Asynchrónnosť súčasnej vedy: rozpory medzi nástrojmi financovania a epistemologickými paradigmami	15
Miroslav Popper: Kvalitatívny výskum ako poistka pred kvantitatívnymi inštitucionálnymi očakávaniami	21
Ivan Lukšík: Kvalitatívne poistky nástrah cieleného výskumu: porovnanie základného a cieleného výskumu	27
Hana Konečná: Kvalitatívny výskum v medicíne - teoretické šance a praktické uplatnení	31

PRIESTORY OBČIANSTVA A PARTICIPÁCIE

Ivana Marková: Kvalitatívny analýza v dialogickom pojetí: Výskum zodpovednosti prostredníctvom focus groups	39
Jana Plichtová: Deliberatívna demokracia v teórii a praxi	45
Jana Plichtová, Mirka Hapalová: Kvalita deliberácie budúcej elity	51

PRIESTORY STAROSTLIVOSTI O ZDRAVIE

Tatiana Hičárová, Silvia Miklíková: Projekt evaluácie uplatňovania vybraných drogových paragrafov trestného zákona SR	57
Katarína Staroňová: Zber dát pomocou opytovateľov v kvalitatívnom výskume: výzvy a možnosti	61
Silvia Miklíková, Martina Grešová, Tatiana Hičárová: (Ne)homogenita bratislavskej drogovej scény	69
Masaryk, Radomír, Miklíková, Silvia: Expertný a laický diskurz: predbežné pozorovania z fókusových skupín s predstaviteľmi liečebných a pomáhajúcich profesií	75
Lenka Miovska, Vendula Běláčková, Michal Miovský: Kvantifikácia kvalitatívnych dát: Obsahová analýza mediálnych sdelení o drogách	81
Molnárová, Martina, Prajsová, Jitka, Andrea Večeřová, Renáta Kobližková: Funkcie drog v živote užívateľů opiátů a jejich substituční léčba buprenorfinem	87
Danica Trančíková, Zsolt Cséfalvay: Konverzačná analýza vo výskume afázie	93
Jitka Prajsová, Eva Dragomirecká: Kvalita péče a kvalita života lidí se zdravotním postižením z pohledu zainteresovaných skupin prostřednictvím metody focus group	99
Lea Buranovská: Zdroje sociálnej opory matiek detí s fenylketonúriou	105

Peter Tavel, Šárka Cahová: Syndróm vyhorenia u pastoračných pracovníkov	111
PRIESTORY (POPULÁRNEJ) KULTÚRY A MÉDIÍ	
Vladimír Chrz: Jak lze kriticky rozumět současné „fantasy kultuře“	117
Kateřina Pekárková: Fantasy RPG: analýza funkce žánru	123
Barbara Lášticová, Magda Petrjánošová: Analýza tlače: významy, záujmy, sociálne praktiky	131
PRIESTORY ŠKOLY A VÝCHOVY	
Miloš Kučera: Recepce výzkumu z hlediska školní etnografie	137
Miroslav Klusák: Konfigurace sociálních vztahů ve hrách školních dětí - teorie substantivní vs. formální	141
Ida Viktorová: Psané texty dětí: přitažlivost orality a stabilita skripturality	147
Ondrej Kaščák: Aktuálne trendy v etnografickom štúdiu života detí a mládeže v kontextoch formálneho aj neformálneho učenia	153
Zuzana Petrová: Výskum profesijného diskurzu učiteľov v kontexte reformy vzdelávania (príklad z predškolskej výchovy)	159
Natália Sedláková Vendelová: Rozhovory s učiteľkami - odhaľovanie možností praxe rodovo citlivej pedagogiky	165
Miroslava Šimegová: Agresor v školskom prostredí - kvalitatívna výskumná analýza	171
Katarína Búšová: Profesionálna náhradná rodina - spojenie výskumnej práce s praxou	177
Miroslava Lemešová, Eva Nábělková: Rómska osada a školská trieda: porovnanie skúseností z terénneho skúmania dvoch odlišných kultúr	183
Jiří Závora, Magda Nišpanská: Aplikace principů fenomenologické komunikace s dětmi ve školním prostředí	189
PRIESTORY TAM VONKU A VOVNÚTRI	
Alois Hynek, Nikola Hynek, Břetislav Svozil: Kvalitativní průzkum environmentální bezpečnosti přeshraničního území Znojmo-Retz	195
Břetislav Svozil: Výzkum lokální komunity na ostrově Čečeň v Kaspickém moři	205
Veronika A. Polišíenská: Kvalitativní výzkum ve vězeňském prostředí 2: Spolupráce a kooperace s externisty	211
Zdeněk Trávníček, Roman Hytych: Estetika prožívání barev a elementů	217
Jan Krása: Výzkum na hranicích sdělitelného - konformní a nekonformní řád ve vědomí	223
Miroslav Švec, Martin Štulrajter, Eva Mikušková: Kvalitativní výzkum je životný štýl a štruktúrovaná informácia jeho symbolom	229
English abstracts	239

Zdeněk Trávníček, Roman Hytych

Ústav religionistiky, Filozofická fakulta MU Brno

Psychologický ústav AV ČR, Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií MU Brno

Abstrakt

Výzkum estetiky prožívání barev a elementů probíhá již druhým rokem na desetidenním kurzu *Dibba-vihāra, meditace soustředění a klidu*, jehož podkladem je psychologie *Abhidhammy*. Jedním z cílů výzkumu je zjistit, zda trénink soustředění myslí ovlivňuje změnu estetického prožívání. Nástrojem pro zpracování záznamů pozorování výzkumníků, individuálních záznamů účastníků a přepisů skupinových rozhovorů účastníků se stala metoda zakotvené teorie. Frekventanti na začátku a konci kurzu vyplnili Test estetického úsudku. Zpracované údaje z roku 2006 dokládají skutečnost, že u dvou třetin účastníků kurzu došlo k vzrůstu skóre. Výpovědi účastníků potvrzují tuto změnu, kterou popisují jako obohacení rozsahu vnímání (kategorie „oživení světa“) a rozvoje dovedností rozlišených do kategorií: technický trénink, požívání výsledků praxe, aplikace v každodenním životě.

Klíčová slova: estetické prožívání, psychologie *Abhidhammy*, kultivace soustředění, rozsah vnímání, test estetického úsudku, zakotvená teorie

1. Cíle a historie výzkumu

Výzkum vlivu systematického nácviku soustředění myslí na estetiku⁴⁶ prožívání barev a elementů je součástí výzkumného projektu autorů této studie, který se věnuje prozkoumání dopadu dlouhodobého tréninku myslí v rámci eticko-psychologického systému *Abhidhamma* na zvládání každodenního života Evropana. Využívané techniky *Dibba-vihāra* jsou součástí postupů systému *Abhidhamma* a jejich výzkum probíhá v rámci deseti denních kurzů v České republice. Cílem tohoto výzkumu je ověřit, zda trénink soustředění myslí ovlivňuje změnu estetického vnímání a zda je tato změna zachytitelná testem estetického úsudku (Child, 1965; Machotka, 2005).

Účelem této studie je seznámit odbornou veřejnost s výsledky třetího stadia výzkumu technik rozvíjení soustředění a klidu (*samathā*)⁴⁷, který probíhal v letech 2006 a 2007 na praktických kurzech *Dibba-vihāra*. Tomuto stadiu předcházela jednak terénní výzkum tradičních technik zvládání a čištění myslí na Srí Lance a v Barmě, který autoři studie realizovali nepřetržitě v letech 2002-2004, jednak druhé stadium výzkumu, během něhož byla autory testována možnost vytvoření podmínek pro nácvik těchto technik v kontextu České republiky. Během prvního stadia terénního výzkumu byly zkoumány a osobně testovány techniky kultivace klidu a soustředění (*dibba-vihāra*), techniky rozvíjení interpersonálních postojů (*brahma-vihāra*) a techniky, jejímž cílem je odstranění patologických motivačních kořenů (*ariya-vihāra*). Druhá fáze výzkumu v České republice potvrdila možnost vytvoření vhodného prostředí pro trénink těchto tradičních technik (Hytych & Trávníček, 2007) a zároveň se podařilo tyto kurzy každoročně v období let 2004-2007 realizovat. Poslední dva roky bylo provedeno třetí stadium výzkumného projektu již v zavedených, standardních podmínkách chráněného prostředí nutného pro úspěšný průběh výzkumu.

⁴⁶ Pojem „estetika“ je zde používán ve významu řeckého *aisthetikos* jakožto „vnímavost“ či „cit pro krásu“.

⁴⁷ Klíčové pojmy v jazyce *páli*, který je původním jazykem systému *Abhidhamma*, uvádíme z důvodu kontrolovatelnosti vytvářených pojmů.

2. Metodologie výzkumu a použité metody

Účelem výzkumu je vědecké ověření, zda tradiční asijské techniky rozvíjení klidu a soustředění (Frýba, 1996; Nánamoli, 1975) jsou použitelné pro rozvoj moderního evropského člověka. Metodologickými pilíři jsou aplikované principy zakotvené teorie (Strauss & Corbinová, 1999) a systematický rozvoj introspekce. Vybranou technikou introspekce je meditace všímavosti a vhledu (Frýba, 1996; Germer, Siegel & Fulton, 2005; Mahási Sayadó, 1993), která umožňuje metodicky zaznamenávat interakce vědce a předmětu výzkumu jakožto nedílné součásti provádění kvalitativního výzkumu (Frýba, 1996; Hytych, 2005; Miovský, 2006). Princip triangulace (Čermák & Štěpaníková, 1997, 1998) je aplikován jak na použité metody, tak na zdroje zaznamenaných údajů a završuje výčet aplikovaných metodologických principů. Princip triangulace testuje validitu vytvářených dat, jejichž zdroji jsou záznamy pozorování, přepisy skupinových a individuálních rozhovorů s aktéry výzkumu, analýza relevantních textů, test estetického úsudku a e-mailová anketa provedená s osmnáctiměsíčním odstupem. Nejprve byly procesem analytického vytváření kategorií zpracovány přepisy rozhovorů a záznamy pozorování, teprve poté byl vyhodnocen test estetického úsudku. Integrace zjištění z jednotlivých zdrojů dat završila výzkumný proces a je dokumentována v podkapitole 8 příběhem konkrétního účastníka, čímž je dodržen další z důležitých požadavků na postupy při provádění kvalitativního výzkumu (Mayring, 1990).

3. Postup nácviku

Pro úspěšný nácvik dovedností rozvoje klidu a soustředění mysli musí být splněno několik základních podmínek. Mezi ty, které můžeme označit jako „vnější“, patří zajištění chráněného prostoru a času, to znamená, že je třeba zajistit místo, kde nejsou účastníci kurzu nikým rušeni, a kde se mohou po jasně vymezenou dobu věnovat tréninku mysli. K vnějším podmínkám patří též kvalitní instrukce a vedení zkušeného učitele. Osobní motivace, kongruence prožívání a jednání, počáteční důvěra a etický způsob života patří do skupiny „vnitřních“ podmínek. Etický způsob života (*sīla*) je podmínkou jakékoliv praxe v rámci systému Abhidhamma, je jeho neoddělitelnou součástí.

Pro samotný technický postup dosažení zklidnění a soustředění mysli je ústřední práce na vytvoření meditačního předmětu (*ārammana*), který je nosičem umožňující vyvažování a rozvíjení řídicích schopností mysli (*mano-indriyāni*), a je možné jej označit jako klíč k bráně do extatického prožívání meditačního pohroužení (*jhāna*). K získání výsledného vnitřního obrazu, který toto umožňuje je třeba meditační předmět systematicky utvářet, zpracovávat (Trávníček 2006). První fází je vytvoření přípravné představy (*parikkamma-nimitta*), přípravku barevné kasiny (*vanno-kasina* - kotouč z látky či květín) nebo kasiny elementů (*dhātu-kasina*, např. hliněný „koláč“ nebo ohniště za azbestovou zástěnou s kruhovým otvorem). V další fázi je získáván vnitřní obraz, který přesně odpovídá přípravné představě. Vzniká tak získaná představa (*uggaha-nimitta*). Takto utvořená představa je dále zjednodušována a sjednocována do idealizované podoby (*patibhāga-nimitta*), jejíž pomocí dosahuje mysl klidu meditačního pohroužení (*jhāna*).

4. Výzkumná zjištění dle druhu zdrojů dat - test estetického úsudku

Test estetického úsudku je používán od šedesátých let minulého století. Prošel systematickým ověřením transkulturní validity a očekává se od něj schopnost rozlišit od průměru odlišný estetický cit. Ve výzkumu jsme použili elektronickou verzi testu (Machotka, 2005) prezentující 36 vybraných párů uměleckých děl, které byly v post-testu prezentovány v odlišném pořadí. Participanti dostali následující instrukci: „Označte ve

dvojici ten, který se vám líbí více“. Následující *Tabulka 1* přehledně dokumentuje dosažená skóre účastníků v pretestu, post-testu a jejich rozdíl. Vyjma účastníka R03, všichni ostatní v pretestu skórovali pod průměrnou hodnotou (18). Po devíti dnech nácviku čtyři účastníci dosáhli v post-testu nadprůměrné hodnoty (zvýrazněno). U dvou třetin akτέρů výzkumu došlo k nárůstu skóre (pozitivní rozdíl), u jedné třetiny k nárůstu významnému (zvýrazněno). Naopak u třetiny účastníků došlo ke stagnaci, respektive nepatrnému snížení skóre. Výsledky testu odpovídají vytvářeným kategoriím ve smyslu dokumentování rozvoje estetického citění v průběhu tréninku meditativního rozvoje soustředění a klidu.

Respondent	Pretest	Post-test	Rozdíl	Respondent	Pretest	Post-test	Rozdíl
R01	13	19	6	R10	14	15	1
R02	6	8	2	R11	15	25	10
R03	19	17	-2	R12	7	6	-1
R04	15	15	0	R13	13	11	-2
R05	17	16	-1	R14	14	17	3
R06	11	19	8	R15	10	17	7
R07	13	16	3	R16	9	12	3
R08	8	17	9	R17	9	12	3
R09	10	26	16	R18	13	12	-1

Tabulka 1: Skóre testu estetického úsudku

5. Výzkumná zjištění dle druhu zdrojů dat - záznamy pozorování

V průběhu kurzu jsme dvakrát během dne vyplňovali formulář záznamu pozorování, do kterého jsme zapisovali následující skutečnosti: používaný meditační předmět, doprovázející instrukce, vyhodnocení interakcí s účastníkem, shrnutí účastníkem reflektovaných změn prožívání a vnímání v průběhu nácviku, postoj k tréninku, objevující se životní témata a jiné. V postupu tréninku jsme předběžně odhadovali, který z účastníků si zvýší skóre v testu estetického úsudku. Na základě záznamů pozorování se dobře podařilo odhadnout maximální nárůst versus pokles u některých účastníků (účastníci R01, R09, R14, R15 versus R05, R12, R18).

Zásadní zjištění nabízejí vytvořené kategorie (viz podkapitulu 6) „*Představa*“ a „*Rozvoj dovednosti*“. Kategorie „*Představa*“ s postupem kurzu zaujímá větší prostor v záznamech pozorování a výpovědi účastníků (přelomem je čtvrtý den kurzu). Současně dochází k jejímu rozvíjení dle instruovaného postupu nácviku popsáno v podkapitole 4. Respondenti postupují od získané představy přes vnímání tělesných prožitkových kvalit k výsledné představě, která je doprovázená například vjemem vnitřního světla, vždy však v návaznosti na pokroky v kategorii „*Rozvoj dovednosti*“.

Proměny v kategorii „*Rozvoj dovednosti*“ jsou dvojího druhu. Na straně jedné získávají účastníci stále specifitější, jemnější technické dovednosti. Záznamy pozorování vypovídají o postupném rozvoji dovedností vztažených k nácviku tréninku soustředění: od získávání představy k vytváření výsledné představy a odkládání představy; od kotvení v prožívané skutečnosti a rozvoje všímavosti (*sati*) k systematickosti nácviku, držení rámce tréninku, rozvoji článků pohroužení a výjimečně i dosažení prvního pohroužení (*hāna*). Na straně druhé lze na rozvoj specifických dovedností pohlížet optikou pozvolného posunu od technického nácviku (získávání a vytváření představy) k požívání výsledků praxe (rozvoj a harmonizace článků pohroužení, požívání prvního pohroužení) a otevírání možností aplikace v průběhu každodenního života.

6. Výzkumná zjištění dle druhu zdrojů dat - výpovědi účastníků

Po provedení post-testu TEJ účastníci písemně odpověděli na dvě otázky: „Co si od násším z kurzu Dikka-vihára?“ a „Co mne napadne, když se řekne „já a umění“?“, o nichž následně diskutovali ve dvou fókusových skupinách, přičemž bylo ze strany lektorů do rozhovorů zasahováno jen minimálně (viz Morgan, 2001). Kódováním přepisu audio nahrávky jsme vytvořili dvě základní kategorie: „Obohacení rozsahu vnímání“ a „Rozvoj dovednosti“. „Obohacení rozsahu vnímání“ vyjadřuje zintenzivnění prožívání účastníků jako výsledek tréninku („prožíval jsem se jako kapka vody, roztekli jsem se“, „celý svět byl ve se žlutý“), vnímání detailů a kompozice, oživení světa. Účastníci reflektovali schopnost intenzivněji vnímat projevy elementů (*dhatu*) v okolním světě („vnímám větší citlivost k přírodním živlům“) i ve vnitřním světě tělesného prožívání („vnímá jsem, že hořím, tuhnu, létám“). S touto kategorií souvisely také výpovědi účastníků o otevření nových možností, získání jiného náhledu na skutečnost, poznání překvapivých souvislostí v osobním životě a prohloubení vztahu k přírodě. Kategorii „Rozvoj dovednosti“ lze rozlišit do tří oblastí, které jsou v souladu s tím, co bylo uvedeno v předchozí kapitole: 1. technický nácvik dovedností, 2. požívání výsledků praxe, 3. aplikace v každodenním životě.

7. Výzkumná zjištění dle druhu zdrojů dat - výpovědi účastníků po roce a půl

Z osmnácti účastníků výzkumu jich bylo v prosinci 2007 patnáct osloveno e-mailem a během ledna 2008 jsme obdrželi deset odpovědí na zaslou otázkou: „Co ti přinesl kurz Dikka-vihára?“. Odpovědi jsme analyzovali dle stejného postupu jako výpovědi účastníků získané na konci kurzu a výsledky jsou obdobné. Nejvíce se účastníci vztahují po roce a půl ke kategorii „Oživení světa“, například: „zamiloval jsem si modrou barvu“, „barvy na mě působí“, „po velmi dlouhou dobu jsem přírodu a zejména vodu vnímala jinak, taková sounáležitost s hlubokým prožitkem vody“, „oheň zhmotnil i v mém osobním životě“. Druhým nejčastější kategorií je „Rozvoj dovednosti“, především podkategorie aplikace v každodenním životě, jak ukazují následující příklady: „používala jsem tekoucí vodu, když jsem se měla zaseklou mysl“, „vypnout ten věčný vnitřní monolog“. Následující dvě podkapitoly nabízejí integraci výzkumných zjištění nejprve na příkladu konkrétního účastníka a poté v celkovém souhrnu.

8. Konkrétní příběh

Největší nárůst skóre v testu estetické citlivosti zaznamenal třicetiletý účastník (v *Tabulce 1* uveden jako R09). Během deseti dnů vyzkoušel pět kasin, přičemž nejdéle a systematicky se věnoval kasině vody (*āpo-kasina*) - poslední tři dny plné praxe. Možnost zvýšení skóre v testu estetické citlivosti byla u tohoto účastníka předjímana již v průběhu kurzu, a to na základě záznamů pozorování jeho přístupu k praxi. Předjímaný nárůst byl potvrzen po sejmutí post-testu na konci kurzu, kdy došlo k nadprůměrnému nárůstu skóre o 16 bodů. Pro tohoto účastníka byl charakteristický trpělivý, pečlivý a systematický postoj k praxi, důvěra k instrukci (ve smyslu otevřenosti pro nové) a jednoduchost (ve smyslu neupadání do komplikujícího myšlení). Oživení světa, které bylo výsledkem průběžné praxe, podnítilo nárůst zájmu o další nácvik. Významná byla též jeho schopnost zaměřit se, vnímat důležité a udržet odstup od intelektuálních či filozofujících obsahů kotvením v tělesném prožívání. Střízlivost a trpělivá systematicčnost mu umožnily dosažení meditačního pohroužení, které je charakteristické intenzivním prožíváním klidu a štěstí. Tento výsledek pak v průběhu opakovaného reflektování praxe chápal jako potvrzení účinnosti metody a zároveň jako otevření nových možností v osobním životě. Výše uvedené potvrzuje v e-mailové anketě rozeslané účastníkům osmnáct měsíců po ukončení kurzu.

9. Shrnutí výzkumných zjištění

Data vytvářená na základě záznamů z roku 2006 dokládají skutečnost, že u dvou třetin účastníků kurzu došlo k vzrůstu skóre v Testu estetického úsudku, u jedné třetiny významným způsobem. Výpovědi účastníků ve shodě se záznamy pozorování potvrzují tuto změnu, kterou popisujeme jako obohacení rozsahu vnímání (kategorie „Oživení světa“) a rozvoje dovedností rozlišených do podkategorií: technický trénink, požívání výsledků praxe, aplikace v každodenním životě.

Předběžné výsledky z roku 2007 nejsou tak jednoznačné a poukazují na přítomnost ale spoň tří důležitých intervenujících proměnných. První z nich lze označit jako skupinovou dynamiku frekventantů kurzu (otázka velikosti skupiny, vytvořené skupinové atmosféry, skupinové koheze aj.). Výsledky skóru testu estetického úsudku s velkou pravděpodobností také ovlivňuje způsob instruování tréninku soustředění. Striktně technický způsob nácviku vede k menším odklonům k estetickému prožívání světa (kategorie „Oživení světa“) a spíše rozvíjí relevantní dovednosti, k čemuž nedochází u spíše uvolněnějšího způsobu instruování, který je důležitý především v úvodních dnech kurzu. Potvrdilo se, že předchozí zájem o umění (viz. otázky pro účastníky v podkapitole 6) značně determinuje výsledky v testu estetického úsudku. Účastníci aktivně umělecky tvořící či s velmi strukturovanými vědomostmi vztahujícími se k umění, skórují v pretestu nadprůměrně a post-test ukáže jen nepatrnou změnu, přestože může v rámci kurzu dojít k výraznému posunu trénovaných dovedností.

Zjištění realizovaného výzkumu průkazně ukazují na možnosti kultivace estetického prožívání barev a elementů prostřednictvím rozvoje soustředění technikami dibba-vihára. Aplikace systému Abhidhamma však otevírá mnohem širší možnosti využití při zvládnání a kultivaci každodenního života a nabízí tak zajímavé výzvy pro zainteresované výzkumníky (Frýba, 1996; Germer, Siegel & Fulton, 2005).

Kontakt

Mgr. Zdeněk Trávníček
Hybešova 39
602 00 Brno
e-mail: zdetrav@seznam.cz

Literatura

- CHILD, I. L. (1965). Personality correlates of esthetic judgement in college students. *Journal of Personality*, 33, 476-511.
- ČERMÁK, I., ŠTĚPANÍKOVÁ, I. (1997). Validita v kvalitativním psychologickém výzkumu. *Československá psychologie: časopis pro psychologickou teorii a praxi*, 6, 503-512.
- ČERMÁK, I., ŠTĚPANÍKOVÁ, I. (1998). Metody kontroly validity dat v kvalitativním psychologickém výzkumu. *Československá psychologie: časopis pro psychologickou teorii a praxi*, 1, 50-62.
- FRÝBA, M. (1996). *Psychologie zvládnání života*. Brno: Masarykova universita.
- GERMER, C. K., SIEGEL, R. D. & FULTON, P. R. (Eds.). (2005). *Mindfulness and Psychotherapy*. New York, London: The Guilford Press.
- HYTYCH, R. (2005). Využití principů zakotvené teorie při etnopsychologickém výzkumu: Sociální reprezentace smrti v České republice a na Srí Lance. In: M. Miovský, I. Čermák & Chrz, V. (Eds.), *Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku IV - vybrané aspekty teorie a praxe*. (pp. 339-351). Olomouc: Univerzita Palackého.

- HYTYCH, R. & TRÁVNÍČEK, Z. (2007). Je změna estetického vnímání a prožívání, která je výsledkem praxe kultivování soustředění a klidu (samathá), zachytitelná testem estetického úsudku? In Gajdošíková H. (Ed.), Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku V. - Vybrané aspekty teorie a praxe. (pp. 22-27). Praha: Centrum adiktologie, Sdružení SCAN.
- MAHÁSI SAYADÓ (1993). Meditace všímavosti a vhledu. Praha: Stratos.
- MACHOTKA, P. (2005). Psychologie estetického hodnocení. Přednáška přednesena dne 21. 10. 2005 na FSS MU, Brno.
- MAYRING, Ph. (1990). Einführung in die qualitative Sozialforschung. München: Psychologie Verlag Union.
- MIOVSKÝ, M. (2006b). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada.
- MORGAN, D. L. (2001). Ohniskové skupina jako metoda kvalitativního výzkumu. Tišnov, Brno, Boskovice: SCAN, PsyÚ AV ČR, Albert.
- ŇÁNAMOLI, B. (1975). The Path of Purification - Visuddhimagga. (autor: Buddhaghosa Thera). Kandy: Buddhist Publication Society.
- STRAUSS, A. L., CORBINOVÁ, J. (1999). Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert.
- TRÁVNÍČEK, Z. (2006). *Tělo jako nástroj emancipace v Buddhově nauce*. In Doležalová I., Hamar E., Bělka L. (Ed.), Náboženství a tělo. (pp. 159-167). Brno: Masarykova univerzita.